

Pròleg de
Sebastià Portell

TERENCI MOIX

El dia
que va morir
Marilyn

TERENCI MOIX

El dia que va morir Marilyn

Edicions 62
Barcelona

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 917021970 / 932720447). Tots els drets reservats.

Primera edició en aquest format: febrer del 2018

El text de la present edició va ser
totalment revisat per l'autor
l'abril de 1996

© Terenci Moix, i hereus
de Terenci Moix, 1969

© del pròleg: Sebastià Portell, 2017

© d'aquesta edició: Edicions 62, s. a.
Diagonal, 662-664. 08034 Barcelona
info@edicions62.cat
www.edicions62.cat

Fotocomposició: gama, sl
Imprès a Romanyà Valls

DIPÒSIT LEGAL: B. 1505-2018
ISBN: 978-84-297-7654-6

TAULA

Pròleg. El dia que ens atrevim a llegir Moix, per <i>Sebastià Portell</i>	9

EL DIA QUE VA MORIR MARILYN

Llibre primer (1934-1947) L'AMÈLIA	33
Llibre segon (1947-1953) BRUNO	113
Llibre tercer (1961) JORDI	201
Llibre quart (1928-1962) EL XIM	257
Llibre cinquè (1962) ELS CADELLS	317
Agraïments	427

De les coses mai més recobrades, instants que no esperes conservar a la memòria tot i que després tornen com l'únic que ha sobreviscut de debò, jo tinc les tardes del diumenge, al pis nou de la Diagonal, després d'una sessió matinal apta (sessió d'aventures Cinemascope-Fox, al Kursaal o al Fèmina, que eren aleshores els dos únics scopes de la ciutat), o també la compra de tebeos vells i el canvi de cromos repetits als encants de Sant Antoni, i passar tot seguit per la pastisseria del carrer Pelayo, amb el papa, a recollir el tortell i entaular-nos tota la família, presos d'un ben reconegut afany-parany festiu, entrant en sobretauls no emmetzinades per la pressa dels dies de feina. Sobretaula de diumenge, calma tebiona a la llar pacificada (som els cadells d'aquestes llars en pau, nosaltres; som els fills dels anys cinquantes), calma ensopida, auspicada per un sol hivernal, tan pur i tan dolç en aquella Barcelona que ja s'apropava al Tibidabo. Pau d'havent dinat i d'estar paint la teca: vet aquí un dels records més dolços de la nostra existència petitburgesa, de plaer que barreja l'exquisidesa dels queviures exclusius de diada gran (pollastre i xampany i escudella i macarrons —no pas canelons, però, que es reservaven per a Nadal— i tortell o bé braç de gitano i cafè, estomacal, Aromas del Montserrat, conyac i el purot per als més grans) amb l'ofec inconscient provocat per un esforç angoixador de voler retenir aquest instant de comunicació familiar que el rellotge, sense que de primer ens n'adonéssim, va portant cap a la desintegració i la memòria. Devia ser un d'aquests diumenges, ja ben entrada la tarda, que la mama seia en una butaca, tot fent-se les ungles, i el papa, escarxofat a l'altra, llegia Destino o bé El Correo Catalán, i ella ens acusava de perdis i malgastadors i generació

malaguanyada, parlant-nos tot seguit de la guerra i la fam que havien passat i la sort que teníem de fruir d'aquesta pau del cel; i tornava a començar, cada diumenge, evocant coses de la gent que els «milicianos» s'enduïen al Camp de la Bóta o a qualsevol txeca; i cada cop que jo preguntava per què va passar realment tot plegat, ella aixecava les mans al cel i repetia que Déu nos en guard que tornés i que sort que van entrar els nacionals, si no ara tot Espanya seria comunista i li haurien pres el negoci al papa, perquè aquella trepa d'assassins ho robaven tot i no deixaven anar a missa i ara seríem ateus, si arriben a guanyar. I, tot i que jo continuava preguntant com va ser realment, ella passava sempre a recordar que els havia costat molt de pujar-nos, a Carlitus i a mi, durant els es-veu-que-molt-difícils-anys-quarantes-de-la-postguerra («Perquè no us penseu que sempre n'hem tingut com ara, de diners...»), i tornava a dir coses semblants tots els diumenges d'hivern, mentre jo aprenia a no fer més preguntes, mentre jo endevinava tota aquella història a través de les paraules que callava més que no pas en la seva conversa de burgeseta pervinguda, enamorada de la pau. Van ser diàlegs entre ella i jo, muts a vegades; el seu passat i el meu present derivant cap a un futur encara no malmès. Va ser si fa no fa així que vaig començar a conèixer-la: a partir del seu monòleg repetit, eixut, sense un pèl d'imaginació, i massa viciada, ella, per la riquesa que els anys cinquanta ens estaven atorgant. A través de la història que no em va aclarir mai, a través de les seves manipulacions, la vaig conèixer gairebé del tot...

No oblidaré mai el nostre carrer. Per a tu, Bruno, serà més fàcil. Et començaràs a fer gran aquí, en una barriada elegant, i, si de cas recordes alguna cosa, només seran les tardes de restriccions (llavors que ens tallaven la llum perquè el país estava empobrit) i el camí que feies per anar a col·legi sempre Ronda amunt, i els matins que et portàvem a la plaça Sepúlveda, que et toqués el sol. Recordaràs una mica d'infantesa, quatre o cinc coses dels Escolapis i no gaire més. I potser quan ja seràs un home i t'hauem donat carrera t'avergonyaràs de dir que vas néixer més avall de la Ronda, i vas jugar a pica-fort amb nens sense fortuna. És tot el que tindràs del carrer.

Però jo sempre recordaré la meva vida, a partir d'aquella barriada que ja hem superat. Per anys que passin i per coses que arribi a oblidar, aquell carrer serà sempre inoblidable, perquè jo hi arrenco. Recordaré no solament quan hi jugava, sinó quan m'hi feia gran, quan m'hi vaig casar, quan us hi vaig tenir a Carlitus i a tu. Em caldrà recordar, sempre més, que m'hi vaig fer dona i que hi vaig conèixer l'amor; que hi vaig patir la guerra, i un dia, quan va venir el racionament i ja teníem la pau, l'amor s'hi va acabar.

Abans de la guerra, el nostre carrer no era tan xaró com ara, tan brut com s'ha tornat i ple de xarnegos i donotes de mala vida i tavernes de torrats. Si mai hi torno a passar, el record s'embruta, tot s'enterboleix amb un present vergonyós, com una invasió d'immigrants i gentussa de mala vida; no té res a veure amb la vida dolça i tèbia del nostre petit món, d'aquell univers ordenat i tranquil, ple d'amor i d'amistat, amb ganes que t'agafaven de viure-hi sempre. Però era un perill que ja es veia venir, perquè el nostre carrer era massa a prop del Barri Xino. El daltabaix havia d'arribar un dia o altre; la púrria havia de pujar Raval amunt, quasi fins a la Ronda (que ja és tota una altra cosa, molt més senyora), mentre nosaltres fugíem cap a una Barcelona residencial, acabada de fer, on els xarnegos, si més no, eren fins i ben peixats i no deien renecs i s'hi podia tractar. Qui s'ho havia de pensar, però, que quan nosaltres deixaríem el carrer l'envairia aquella gentalla greixosa, plena de polls i sense modors ni criança? On va anar a parar, aquell esperit que animava la barriada? Famílies honrades, érem, amb negociet o botiga i les mans ben netes, sempre amants a treballar de ferm i estalviar i tenir un compte al banc i la torreta a Gavà o a la Floresta. Reconec que només érem botiguers, petits marxants a tot estirar, però almenys havíem aconseguit de conservar decorosament un heretatge que temps enrere havia convertit Barcelona en una gran ciutat. El nostre carrer, que tallava la barriada des de la Ronda fins al començament del Barri Xino, venia a representar com un últim baluard d'aquest esperit. I l'esperit, avui mort, era de bon feinejar i de respectar-se els uns als altres: estalvi i companyonia i, sempre, el pas dels anys

mesurat amb unes diades bàsiques, que no m'és possible d'evocar sense enyorança: Sant Josep, que assenyalava l'arribada de la primavera; Sant Joan i les «verbenes» i la coca, que volia dir que ja teníem l'estiu al damunt; Tots Sants, que portava la tardor, i, finalment, Nadal, que ens tocava donar gràcies al cel perquè l'any havia estat bo i entràvem a l'hivern amb salut i no hi havia hagut cap daltabaix.

I això era vida, fills meus, encara que vosaltres us en rifeu em tracteu de conservadora. És clar que, al capdavant, vosaltres no en sabeu res, de la vida. Us trenqueu el cap amb tota mena de pocasoltades i voleu ser transcendents costi el que costi i presumiu d'angoixa de viure i de bestieses per l'estil. Ara que, de veres, allò que es diu de veres, no viviu: tant se val, no hi esteu fets. El jovent d'abans de la guerra sí que ens la passàvem bé; ens divertíem més, sabíem esgotar totes les possibilitats de diversió que ens oferia una ciutat meravellosa, engrescadora com mai no ho havia estat ni mai ho tornarà a ser. Aprofitàvem la més petita oportunitat per ser feliços, i era perquè volíem la felicitat i volíem un món que sempre estigués content. Ens costava molt d'arribar a tenir les coses i, per això mateix, quan ja les teníem les aprofitàvem més. Vosaltres, ben bé el contrari: us ho heu trobat tot fet, aconsegiu de seguida tot allò que us passa pel cap (no negaré que la culpa és nostra, que us hem malcriat, que no hem tingut esma per negar-vos res) i al capdavant arribeu a avorrir-vos de tot, i no hi ha res que us vingui de gust. Només sabeu arrossegar mirades d'ensopiment, només us vaga d'escampar pel món la vostra incapacitat de viure. Però abans, quan jo era més jove, als anys trenta, abans de la guerra..., ai!, me'n recordo molt rebé, de tot allò!..., sé que llavors la vida era com una mena de festa. La gent sempre anava amb un somriure, ens estimàvem amb optimisme i alegria. Rèiem, en sabíem molt, de riure. I sense que ens calgués tant com a vosaltres. Amb quatre graciets ja en teníem prou. Pregunta-l'hi a ton pare, el poc que li calia per passar un bon diumenge. Un duret a la butxaca i a córrer. No us divertiu vosaltres tant, no...

Aquella Barcelona daurada començava a existir comptant amb

la felicitat; i era per això que tothom n'anava ple. El nostre veïnat, sense anar més lluny. Ens estimàvem. En teníem prou de seure tots plegats a la voravia, a prendre la fresca: amb un càntir i un pai-pai, ja ens tenies més contents que unes pasqües. Havent sopat, amb els plats nets, agafàvem ben de pressa les cadiretes de cul de palla i sortíem a la nit, que ens era vida. Fèiem diverses colles, que no traïem mai. Déu nos en guard que a algú se li hagués acudit d'anar a una que no li tocava! El més que es podia fer era anar al grupet de la carnissera —que te'n recordes, Xim, de la senyora Remei?— o bé al de la pastisseria i fer petar una mica la xerrada; però mai quedar-s'hi tota la nit, perquè això hauria estat com una mena de gran traïció, que els de la nostra colla no ens haurien perdonat.

Que n'era, de bonica, aquella ciutat farcida de colors i lluminària! Era com una sucursal de París, un esclat espaterrant de cabarets i teatres i sales de ball i societats recreatives per a les famílies honestes i també molts caus de mala fama. El goig de veure la gent apilotada per les voravies d'un Paral·lel avui mort, de mirar tots els rètols lluminosos mentre passejaves entre la musicalla engrescadora; el goig, en fi, de ser jove en una ciutat tan consagrada a l'alegria, era el secret de totes les nits: la nit era el moment més alegre, l'ideal de la nostra alegria desfogada. Un món per viure'l follament, unes nits esbojarrades. A tot arreu, a totes les ànimes.

Si miro enrere, Bruno, aquella fornereta d'aleshores em sembla que era més feliç que no pas, ara, la respectada esposa del ric Quadreny. No ho expliquis a ningú, però fa dies, sortint del Liceu, em mirava la Rambla amb una gran tristesa, i el meu pit, nu sota l'abric de pells, volava cap a una altra part de mi mateixa tants anys enrere; una part que ve a ser aquella Amèlia que sortia de nits amb les amigues per anar a veure la sortida del Liceu. Aleshores resultava meravellós de mirar-se els rics i somniar que algun dia potser jo també podria anar a escoltar òperes, com en una pel·lícula americana, vestida de gran sarau i tota enjoiada i amb el Clark Gable de braçet, com si jo fos la Joan Crawford, no sé si m'entens... Però ara, cada cop que surto del Liceu, m'entristeixo

molt recordant els meus ideals de soltera, la meua vitalitat d'altre temps. I recordo com sentia explicar que els burgesos d'aleshores solien acabar la nit fent tabola a Cal Sagristà o bé a la Criolla: i jo, ara que som rics, proposo a la Rosa Llovet i la Cuca Melindres i la Fefè de Gensana d'engrescar els marits i anar tots plegats a alguna boïte, a acabar de matar la nit; però resulta que no podem anar enlloc perquè tot és tancat i sempre hem d'acabar menjant ensaïmades en algun forn, i a dormir i s'ha acabat. I la Rambla tampoc no és la mateixa, no és aquella desfilada contínua que abans es prolongava fins a la matinada. No hi heu fet res de bo, en aquesta ciutat, no us sabeu divertir, no sé com us ho feu, el jovent d'ara...

I vull obrir una revista i m'avorreixo, i vull anar al teatre i ja no en queden, i engego la ràdio i les cançons que donen són una bestiesa, i al cinema ja no fan pel·lícules com les d'abans ni queden artistes tan senyores com la Irene Dunne i la Norma Shearer i la Myrna Loy...

L'alegria d'aquells anys meus no té comparació amb res del vostre món ensopidot. Ens agradava el cinema i anar a ballar i les revistes del Sugranyes (quines presentacions, quin bé de Déu de plomalls i de joies!) i les funcions del Sagarra (amb històries sentides i versos entenedors, no pas com els d'ara, que no hi ha qui en pugui lligar dues frases seguides) i allò de sortir quatre o cinc amigues a castigar fatxendes i retratar-nos davant de la catedral la diada de les modistes («Nenes: visca Santa Llúcia!»); i per Setmana Santa marcàvem de mantellina i peineta, que era un costum molt bonic que també s'ha perdut; i somiàvem Robert Taylor i Charles Boyer i miràvem de semblar Madeleine Carroll, que era una artista molt distingida, i les més descarades copiaven la Jean Harlow, que era *femme fatale* i sempre tenia els homes als peus i duia molts diamants i vestits sense esquena...

(«...Quina por, mama, de pensar que quasi vint anys després jo estimava Maria Montez, i que aquests nens que puguen ara no saben qui va ser el teu Robert Taylor i encara menys la meua Maria!»)

I així corria la festa, la més bonica que mai hagués existit en tot el món. Corria, la festa, amb l'engrescament de fer-nos grans de mica en mica, mentre disfrutàvem de tots els passos que ens portarien —no podria ser d'altra manera— a una felicitat cada dia més grossa, anunciada en el futur com les lletres d'aquells rètols lluminosos del Paral·lel...